

ΘΕΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΙΜΗΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΤΟΜΟΣ ΝΖ'

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 1986

ΤΕΥΧΟΣ Γ'

Η ΑΡΤΙΦΑΝΗΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΚΑΙΝΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ (ΥΠΟ ΕΞ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ) ΚΑΙ Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ

Υ Π Ο

Μητροπολίτου Πατρῶν ΝΙΚΟΔΗΜΟΥ

Προέδρου τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς κρίσεως τῆς ἀρτιφανοῦς μεταφράσεως

Τὴν Ἱερὰν Σύνοδον τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος ἀπησχόλησεν, εἰς ἐπανειλημμένας συνεδρίας αὐτῆς, ἡ ὑπὸ ἐξ Καθηγητῶν τῶν παρ' ἡμῖν Θεολογικῶν Σχολῶν ἐκπονηθεῖσα καὶ ὑπὸ τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας ἐκδοθεῖσα μετάφρασις τῆς Καινῆς Διαθήκης (Ἀθήνα 1985· Ἡ Καινὴ Διαθήκη - Τὸ πρωτότυπο κείμενο μὲ νεοελληνικὴ δημοτικὴ μετάφραση).

Μετ' εἰσῆγγιν τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμου, ὅστις ἐπεσῆμανε πολλὰ τὰ ἀδόκιμα στοιχεῖα τῆς μεταφράσεως ταύτης, ἡ Ἱ. Σύνοδος, ἐν ὅψει τῆς σοβαρότητος τοῦ ζητήματος καὶ τῆς εὐθύνης αὐτῆς διὰ τὴν κατὰ Χριστὸν οἰκοδομὴν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ, ἐξωνόμασεν εἰδικὴν Ἐπιτροπὴν (τριμελῆ ἀρχικῶς, διευρυνθεῖσαν ἀκολούθως εἰς ἐξαμελῆ), ὑπὸ τὴν προεδρίαν ἡμῶν (ὡς Συνοδικοῦ μέλους τῆς περιόδου 1984-85), ὀρισθέντων ὡς μελῶν τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθίμου καὶ Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης κ. Μελετίου καὶ τῶν εἰδικῶν Καθηγητῶν τῆς Κ.Δ. κ. κ. Μάρκου Σιώτου, Χρήστου Βούλγαρη καὶ Ἰωάννου Παναγοπούλου, ἵνα μελετήσῃ τὸ προκύψαν ζήτημα καὶ εἰσηγηθῇ περὶ τοῦ πρακτέου.

Εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν ἀνετέθη διττὸν ἔργον· τὸ μὲν ὅπως ἐπισημάνῃ τὰ ἀπαράδεκτα τῆς μεταφράσεως ταύτης, τὸ δὲ ὅπως προτείνῃ τὰ δέοντα περὶ ἐκπονήσεως, ὑπὸ τὴν ἐπιστάσιαν καὶ εὐθύνην τῆς Ἐκκλησίας, ἐγκύρου μεταφράσεως τῆς Κ.Δ., ἵνα τεθῇ αὕτη εἰς χεῖρας τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ καὶ εἴ τινας ἐτέρου, πρὸς μελέτην καὶ οἰκοδομὴν «ἀ σ φ α λ ῆ τ ε κ α ἰ β ε β α ῖ α ν».

*

Ἐπιληφθεῖσα τοῦ ἔργου ἡ ἡμετέρα Ἐπιτροπὴ, κατὰ τὰς πρώτας αὐτῆς συνεδρίας διεσκέφθη περὶ τῆς ὑπὸ κρίσιν μεταφράσεως. Ἀνέθεσε δ' εἰς τὸν Καθηγητὴν κ. Ἰω. Παναγόπουλον νὰ θέσῃ ὑπ' ὅψιν αὐτῆς μίαν πρώτην γενικὴν θεώρησιν τῆς ὑπ' ὅψιν μεταφράσεως, ὡς ἀφετηρίαν τῶν περαιτέρω κρίσεων καὶ ἐνεργειῶν.

Παραλλήλως ὁ Καθηγητὴς κ. Μ. Σιώτης συντάξε σχετικὸν κείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον τοποθετοῦνται δεόντως τὰ ἐπὶ μέρους καὶ τὸ ὅλον θέμα.

Ἀμφότερα δὲ τὰ ὑπὸ τῶν διαληφθέντων κ. κ. Καθηγητῶν ἐτοιμασθέντα κείμενα, υἱοθετηθέντα πλήρως ὑπὸ τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐπιτροπῆς, ὑπεβλήθησαν τῇ Ἱ. Συνόδῳ —ὡς πρώτη παρ' ἡμῶν εὐρυτέρα ἐνημέρωσις— ἐδημοσιεύθησαν δὲ καὶ εἰς τὸ Περιοδικὸν «Ἐκκλησία» πρὸς γνῶσιν Κλήρου καὶ λαοῦ, μάλιστα δὲ τῶν Θεολόγων, τῶν παρ' ἡμῖν καὶ τῶν ἐν τῷ ἑξωτερικῷ. (Ἐκυκλοφορήθησαν καὶ εἰς ἀνάτυπα).

Ἐπηκολούθησαν συναφῇ δημοσιεύματα καὶ ἐπιστολιμαῖαι ἀπαντήσεις ἀμφοτέρωθεν. «Καὶ μετὰ τὰς ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων ἢ καὶ ἀπολογουμένων», διεσταυρώθησαν ἀντιφερόμεναι ἀπόψεις, ἐκ τῆς γενικῆς εἰκόνης τῶν ὁποίων συνάγεται ὅτι ἡ περὶ τῆς πρόκειται μετάφρασις τελεῖ ὅπως δὴ ποτε ὑπὸ διαμφισβήτησιν.

Ὡς πρόεδρος τῆς οἰκείας Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς, αἰσθανόμεθα τὴν ὑποχρέωσιν νὰ διατυπώσωμεν ἐνταῦθα γενικοῦς τινὰς χαρακτηρισμοὺς ἡμῶν, ὡς συμβολὴν εἰς τὸ ἐπίμαχον θέμα, ἐπιφυλασσόμενοι ἵνα εἴπωμεν, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς Ἐπιτροπῆς, τὸν τελικὸν λόγον.

*

Ι. Ἡ θέσις τῆς Ἐκκλησίας.

Εἶδε τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος κάποιον κείμενον ἐγκυκλίου ἐπιστολῆς τοῦ «Θεολογικοῦ Συνδέσμου Θεσσαλονίκης» (ἀπὸ 22-4-86), εἰς τὸ ὁποῖον, μετὰ τῶν ἄλλων, συζητεῖται «ἡ σχέση Ἐκκλησίας καὶ Ἱεραρχίας, κλήρου καὶ λαοῦ, χαρίσματος καὶ ἐξουσίας, Ἱεραρχίας καὶ θεολόγων, Θεολογικῆς Ἐπιστήμης καὶ χαρισματικῆς Θεολογίας» (ὑπογραμμίσεις ἡμέτεραι).

Εἶναι προφανὲς ἡ ἐπιχειρουμένη ἰσοπέδωσις ἐξουσιῶν, λειτουργημάτων καὶ ἀξιομάτων «χαρισματικῶν» (τ.ἔ. παρὰ Θεοῦ δεδομένων) καὶ ἄλλων ἀρμοδιότητων καὶ εἰδικότητων, «ἐξ ἀνθρώπων» προερχομένων (πρβλ. «τὸ βάπτισμα Ἰωάννου πόθεν ἦν, ἐξ οὐρανοῦ ἢ ἐξ ἀνθρώπων;»... Ματθ. 21,25-26). Ἐξ ἄλλου, αὐτοὶ οὗτοι οἱ κ. κ. «ἐξ» Καθηγηταί-μεταφρασταί (ἡδὴ πέντε, κοιμηθέντος τοῦ ἑνός), ἐν ἐπιστολῇ των, διακρίνουσι μετὰ τῶν μελῶν τῆς Συνοδικῆς Ἐπιτροπῆς τοὺς Ἱεράρχας ὡς ... μὴ εἰδικούς νὰ ἀποφανθῶσιν ἐγκύρως περὶ ζητημάτων τῆς ἰδικῆς των ἐπιστημοσύνης!

Καὶ ἡ μὲν Ἐκκλησία, ὀρίσασα ἐξαμελῇ τὴν οἰκείαν Συνοδικὴν Ἐπιτροπὴν, οἶονεὶ προσεχώρησεν εἰς τὸ ἀριθμητικῶς ἰσοδύναμον κρινόντων καὶ κρινόμενων. Ἐὰν δὲ οἱ κρινόμενοι ὑπαινίσσωνται οὕτως, ἐκ προοιμίου, σχετικὴν ἀποδυναμώσιν τῆς ἐξενεχθησομένης κρίσεως (ὅπερ δὲν φανταζόμεθα), θὰ

ἡδίκουν τὴν ἐπιστημοσύνην των, ἐκ τῆς ὁποίας γνωρίζουσιν ἀσφαλῶς ὅτι ὁ Κύριος τὴν παρακαταθήκην «τῆς χάριτος καὶ τῆς ἀληθείας», ἥτις «διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο» (Ἰω. 1,17), παρέδωκεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ Αὕτη τὴν κατωχύρωσε καὶ ἐγγυᾶται πρωτίστως διὰ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς τῶν ἐπισκόπων. («Ἐδωκε τῇ Ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφῆτας, τρίτον διδασκάλους...») Α' Κορ. 12,28).

Πολύτιμος πάντοτε ἡ συμβολὴ τῶν διδασκάλων τῆς θεολογίας. Ἀλλὰ ὡς συμβολή. Ὅχι ὡς «ἥς οὐκ ἄνευ». Οὕτως ὠρθοτομήθη, διὰ τῶν Ἐπισκόπων καὶ τῶν Συνόδων, ἡ ἀλήθεια τῆς πίστεως.

Ἀλλωστε ἡ διάκρισις μεταξὺ θεολόγων καὶ Ἱεραρχίας εἶναι τεχνητή. Δεοντολογικῶς δὲ οἱ ἱερατικοὶ —πρῶτοι αὐτοὶ— ὀφείλουσι νὰ θεολογῶσιν, ἀντιστοίχως δὲ καὶ οἱ θεολόγοι νὰ ἱερατεύωσιν. Ἐὰν δὲ παρ' ἡμῖν σήμερον ἐμφανίζωνται μονομερῶς οἱ μὲν θεολογοῦντες οἱ δὲ ἱερατεύοντες, ἡ τοιαύτη μονομέρεια πάντως δὲν καλύπτει τὸ σῶμα τοῦ ἐπισκοπάτου, τοῦ ὁποίου πολλὰ μέλη διαπρέπουσιν εἰς θεολογικὴν συγκρότησιν καὶ προσφοράν. Καὶ ἄς ἐπιτραπῇ νὰ εἴπωμεν ὅτι τὰ Συνοδικῶς ἐξονομασθέντα μέλη τῆς καθ' ἡμᾶς Ἐπιτροπῆς δὲν ὠρίσθησαν ἀδιακρίτως, ἀλλ' ἐπελέγησαν συντρεχουσῶν τῶν ἀναγκαίων προϋποθέσεων διὰ τὸ ὅπερ ἀνετέθη αὐτοῖς ἔργον. Καὶ ἡ ἐν προκειμένῳ προσφορά τῶν διαφαίνεται οὐ μόνον οὐδαμῶς ὑστεροῦσα τῆς ἀκαδημαϊκῆς τοιαύτης, ἀλλὰ καὶ προβληματίζουσα ταύτην, ὅταν μάλιστα ἡ τελευταία ἀστοχῇ.

Ἡ ποιμαίνουσα Ἐκκλησία, συνήθως, συνεργάζεται καλῶς καὶ δέχεται τὰς ὑπηρεσίας τῆς ἀκαδημαϊκῆς θεολογίας. Ἀλλ' ἐὰν ὁ Ὁριγένης καὶ πάλιν θὰ ἀστοχήσῃ, πρέπει νὰ ἀναμένεται νέα καταδίκη, ὡς ἐκείνη τῶν «τριῶν κεφαλαίων», ἀκόμη καὶ ὑπὸ μαθητῶν ἢ ἐπιγόνων τοῦ ἐπισκόπων. Ὅσάκις ὁμῶς εὐαγγελίζεται τὴν ἀλήθειαν, οἱ ἐπίσκοποι θὰ τὸν ὑψώνουν εἰς τὸν ἄμβωνα, «ἡ δὲ εὐαγγελιστὴς αὐτοῦ ἀκούοντες» (Μάρκ. 6,20) τὰς ὁρθὰς ὑποδείξεις.

Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἀναμένομεν νὰ κατανοήσουν οἱ κ.κ. μεταφρασταὶ Καθηγηταί, ὅτι εἶναι ἔκθετοι ἀπέναντι τῆς Ἐκκλησίας διὰ τὴν ἀνάρμοστον παράλειψιν τῆς —πρὸ τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου των— αἰτήσεως τῆς ἐγκρίσεως Αὐτῆς. Ἀνάρμοστον δι' αὐτούς, διότι τοὺς θεωροῦμεν ἱσταμένους εἰς ἀνωτέραν περιωπὴν προσωπικὴν καὶ εἰς τὴν ὑψηλὴν θέσιν τοῦ πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου, αἵτινες δὲν συγχωροῦσι τοιαύτας παραλείψεις. Ἀλλ' ἀνάρμοστον καὶ ἔναντι τῆς Ἐκκλησίας, ἥτις δὲν ἐπιτρέπεται νὰ παραθεωρῇται εἰς τοιαῦτα κρίσιμα ζητήματα, ἐμπίπτοντα εἰς τὰς καίριās ἀρμοδιότητας Αὐτῆς. Ἄλλο τὸ ζήτημα, ἐὰν οὕτως ἐνεργῇ ἡ Βιβλικὴ Ἑταιρεία. Οἱ ὀρθόδοξοι ὁμῶς Καθηγηταί μας πῶς τὸ δέχονται;

Δὲν ἀναφερόμεθα εἰς τὰς ρητὰς περὶ τοῦ ζητήματος τῆς μεταφράσεως τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἐπιταγὰς τοῦ Συντάγματος, διότι θεωροῦμεν ὅτι δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην τοιαύτης ὑπομνήσεως οἱ θεολόγοι μας πανεπιστημιακοὶ διδάσκα-

λοι. Ἀλλά δὲν εἶναι ἀξία τῆς περιωπῆς των ἡ δικαιολογία, δι' ἀναφορᾶς εἰς τὴν ἐν τῷ προλόγῳ δῆλωσίν των, ὅτι ἡ μετάφρασίς των «προορίζεται κυρίως γιὰ ἰδιωτικὴ μελέτη καὶ διδασκαλία»! Καὶ δι' αὐτὸ δὲν χρειάζεται τὴν σύμφωνον γνώμην καὶ τὴν εὐλογίαν τῆς Ἐκκλησίας;

Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μὴ κατανοοῦν ὅτι τὸ ἔργον των παραμένει μετέωρον. Ἀλλὰ καὶ τὸ κῦρὸς των ὡς ὀρθοδόξων θεολόγων καὶ ἀκαδημαϊκῶν διδασκάλων ὁδηγεῖται εἰς φθοράν. Διότι ἀσφαλῶς δὲν ἀρκεῖ δι' αὐτὸ ἡ κάλυψις τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας, ἐφ' ὅσον ἡ μετάφρασις ἀποδοκιμάζεται ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. (Λέγομεν «ἐφ' ὅσον...», ἵνα μὴ προδικάσωμεν). Ποῖος δὲν ἀντιλαμβάνεται τί θὰ ἐσήμαινε δι' αὐτοὺς μία τοιαύτη κατάκρισις ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας; Δὲν διαμφισβητεῖται οὔτε ἡ ἐπιστημοσύνη οὔτε ἡ διάθεσις τῶν μεταφραστῶν. Ἀλλὰ τὸ συγκεκριμένον μὴ ἐποικοδομητικὸν ἔργον των καὶ αἱ ἐκκλησιολογικῶς ἀπαράδεκτοι προϋποθέσεις αὐτοῦ. Καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ συμβάλουν καὶ οἱ ἴδιοι, θετικῶς καὶ εἰλικρινῶς —θὰ ἐλέγομεν: καὶ ἐν ταπεινώσει— διὰ νὰ ἀρθῇ ἐκ τοῦ μέσου ἡ πέτρα τοῦ σκανδάλου.

*

II. Τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα.

Ὡς στοιχεῖον κάποιας συνεννόησεως μετὰ τῆς Ἐκκλησίας —τὸ ἰσχυρότερον κατ' αὐτοὺς— ἐπικαλοῦνται οἱ μεταφρασταὶ «ὅτι πρὸ τῆς δημοσιεύσεως τῆς μεταφράσεως εἶχον σειρὰ ἐπαφῶν (Μεταφραστὲς καὶ Βιβλικὴ Ἑταιρεία) μὲ τὸ Διευθυντὴ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας γιὰ τὴν πραγματοποίησιν κάποιας συνεργασίας».

Ἐπιβεβαιοῦμεν τὴν «συνεργασίαν» αὐτήν, ἡ ὁποία δὲν ἦτο ἄλλη, εἰ μὴ ἡ ἐνδεχομένη παραγγελία καὶ ἐκτύπωσις ὠρισμένου ἀριθμοῦ ἀντιτύπων τῆς ἐκδόσεως, διὰ λογαριασμὸν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, κατόπιν πρωτοβουλίας τοῦ Γεν. Διευθυντοῦ αὐτῆς, θεοφ. Ἐπισκόπου Ἀνδρούσης κ. Ἀναστασίου Γιαννουλάτου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου.

Εἰσηγήθη τὴν πρότασιν ταύτην ὁ θεοφιλέστατος εἰς τὸ Συμβούλιον τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, τοῦ ὁποίου ἤμην μέλος, ὡς Συνοδικὸς (1984-85)· καὶ εὐτυχῶς ἀπερρίφθη. («Δυστυχῶς —λέγουں οἱ μεταφρασταὶ— οἱ συζητήσεις αὐτές, ὅχι ἀπὸ ὑπαιτιότητά μας, δὲν κατέληξαν πουθενά»). Ἡμεῖς διεκδικοῦμεν τὴν τιμὴν ὅτι, μετὰ τοῦ Καθηγητοῦ κ. Μ. Σιώτου, ἐπεμείναμεν ὅπως μὴ ἐγκριθῇ ἡ προταθεῖσα «συνεργασία».

Πρέπει ὅμως ἐνταῦθα νὰ ἀποσαφηνισθῇ, ὅτι τόσον ἡ «σειρὰ ἐπαφῶν» τῶν μεταφραστῶν καὶ τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας μετὰ τοῦ Διευθυντοῦ τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, ὅσον καὶ ἡ ἡμετέρα ἀρνητικὴ θέσις ἐναντι τῆς προτάσεως, εἶχον σχέσιν μόνον μὲ τὴν παραγγελίαν ἀντιτύπων τῆς Κ.Δ. ἐκδιδομέ-

νης εἰς τοιοῦτο γλωσσικὸν ἰδίωμα. Ἦτο καθ' ἡμᾶς ἀπαράδεκτον νὰ συμπράξῃ ἡ Ἑκκλησία εἰς τὸ κατασκευάσμα τοῦτο (ὡς συγχωρηθῇ ἡ λέξις· ἀφορᾷ μόνον εἰς τὴν γλῶσσαν· τότε δὲν ἐγνωρίζομεν ἄλλο τι πέρα τῆς γλώσσης τῆς μεταφράσεως).

Ἄν αὐτὸ λέγεται «συνεργασία» ἢ ἔστω συνεννόησις καὶ ἀπαρχὴ αἰτήσεως τῆς ἐγκρίσεως τῆς Ἑκκλησίας, ὡς κρίνωσιν ἄλλοι.

Προκειμένου δὲ περὶ τῆς γλώσσης, ἐπεξηγοῦμεν ὅτι ἡ ἀντίρρησις ἡμῶν δὲν ἐκτείνεται εἰς γενικὴν ἀπόρριψιν τῆς χρήσεως τῆς δημοτικῆς γλώσσης διὰ τὴν μετάφρασιν τῶν ἱερῶν κειμένων. Ἀλλ' ἐντοπίζεται εἰς τὸν ἀποκλεισμόν τοῦ συγκεκριμένου γλωσσικοῦ ἐπιπέδου, εἰς τὸ ὅποιον δὲν ἐδίστασαν οἱ μεταφρασταὶ νὰ μεταφέρουν τὰ ρήματα τοῦ Εὐαγγελίου.

Ὁ λαὸς τοῦ Κυρίου δικαιούται ἀναντιρρήτως νὰ ἔχῃ —καὶ νὰ κατανοῇ— εἰς τὴν προσιτὴν τοῦ γλῶσσαν τὸ Εὐαγγέλιον. Ἀλλὰ τόσον ἡ καθαρεύουσα ὅσον καὶ ἡ δημοτικὴ γλῶσσα ἡμῶν δύναται νὰ εἶναι εἴτε ἀκράϊα εἴτε «ἀπλῇ». Εἰς τὰς ἀκράϊας αὐτῶν ὅψεις ἡ μὲν καθαρεύουσα γίνεται σχολαστικὸς λογιστικισμὸς ἡ δὲ δημοτικὴ ὑποβαθμίζεται εἰς τὴν ἐσχάτην αὐτῆς ποιότητα καὶ ἀποβάλλει πᾶσαν αἰσθητικὴν ἀξίαν. Ὅσον δὲ καὶ ἂν, ὡς γράφουν οἱ μεταφρασταί, «ἀπὸ πολλὰς πλευρὰς διατυπώνεται ἡ ἀνάγκη νὰ γίνῃ μετάφρασις τῆς Κ.Δ. στὴ δημοτικὴ καὶ μάλιστα μὲ τὸ μονοτονικὸ σύστημα» (!), θὰ ἀνεμένετο ἀπὸ αὐτοὺς νὰ συμβάλουν θετικῶς, ἂν μὴ εἰς τὴν ὕψωσιν τοῦ γλωσσικοῦ αἰσθήματος, τοῦλάχιστον εἰς τὴν μὴ περαιτέρω χαλάρωσιν αὐτοῦ.

Κατὰ κανόνα ὁ γραπτὸς λόγος εἶναι καθαρώτερος τοῦ προφορικοῦ. Καὶ ἡ μετάφρασις πάντως εἶναι γραπτὸς λόγος. Ὅταν δὲ δὲν πρόκειται περὶ κοινοῦ τινος κειμένου, ἀλλ' ἡ μετάφρασις ἀφορᾷ εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, τὰ θεοπρεπῆ λόγια δὲν ἐπιδέχονται τοιαύτην χρῆσιν. Ἄν μὴ πρόκειται περὶ βεβηλώσεως ἢ διακωμωδήσεως, οὐδεὶς θὰ διανοεῖτο π.χ. νὰ χρησιμοποιήσῃ μὲ τόσῃ πεζότητῃ τοὺς συστατικoὺς λόγους τοῦ μυστηρίου τῆς Θ. Εὐχαριστίας («λάβετε, φάγετε...»), ἐκχυδαῖζων αὐτοὺς διὰ τοῦ «πάρτε καὶ φάτε» (!!!). Ἀκουσον, ἀκουσον ἀνήκουστον ἀπόδοσιν ὀρθοδόξων Καθηγητῶν τῆς Θεολογίας, ἐναβρυνομένων εἰς τὸν τίτλον τοῦ πανεπιστημιακοῦ διδασκάλου!

Ἐξ ὄνυχος τὸν λέοντα. Ἀρκούμεθα εἰς τὸ κραυγαλέον τοῦτο παράδειγμα, διὰ νὰ δεῖξωμεν τὸ γλωσσικὸν ἐπίπεδον τῆς μεταφράσεως. Καὶ ὁ λαϊκώτερος τύπος τοῦ ὀρθοδόξου δὲν ἀνέχεται τοιαύτην μεταγλώττισιν τῶν ἁγιωτάτων τούτων ρήσεων.

Ὑπάρχουν λέξεις καὶ ρήσεις ὑποχρεωτικῶς ἀναλλοίωτοι καὶ ἀμετάφραστοι.

Διακεκριμένοι ὑπέρμαχοι τῆς δημοτικῆς γλώσσης (οἷος ὁ Καθηγητὴς κ. Ἑμμ. Κριαρᾶς κ.ἄ.) ἀποφαίνονται ἀνεπιφυλάκτως ὅτι ἡ δημοτικὴ γλῶσσα δὲν ἐνεργεῖ ὡς καταλύτης ἢ ἰσοπεδωτής, διὰ νὰ μὴ ἀφήσῃ τίποτε ὀρθιον ἐκ

τῆς πατρώας «ἐθνικῆς γλώσσης». Τὸ σύμμεικτον εἶδος ἀποτελεῖ ἀναγκαιότητα εἰς τὴν γλῶσσαν. Ἐὰν δὲ γίνωνται ἀνεκταί, εἰς λογικά ὅρια, καὶ ξενικαὶ λέξεις, εἶναι ἀλόγιστος φανατισμὸς ἢ προκρούστειος μέθοδος ἢ ἀποκόπτουσα πᾶν τὸ παραδοσιακόν, ἵνα ἀποσκορακισθῇ καὶ τὸ ἔσχατον κατάλοιπον τῆς «ἐπαράτου» καθαρευούσης.

Μεταξὺ τῶν ἰσχυόντων κανόνων τῆς καλῶς νοουμένης δημοτικῆς γλώσσης εἶναι καὶ ὁ ἀφορῶν εἰς τὰ λεγόμενα «ἀπολιθώματα». Εἶναι δὲ ταῦτα παγιθεῖσαι διὰ τῆς χρήσεως λέξεις καὶ φράσεις, ἐκφερόμεναι ὑπὸ ὠρισμένην καὶ ἀναλλοίωτον μορφήν, ἐξ ἐπόψεως τυπολογικῆς καὶ ἐννοιολογικῆς, οἷα σδήποτε προελεύσεως (χρονικῆς, τοπικῆς, ἐπιστημονικῆς, φιλοσοφικῆς κ.λπ.) καὶ ἂν εἶναι.

Εἶναι δὲ —ἢ θεωρεῖται— δεδομένη ἡ κατανόησις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἢ ἡ ἀποφθεγματικὴ χρῆσις τούτων, ὡς καὶ τὸ ἀνεπίτρεπτον τῆς προσαρμογῆς τούτων εἰς ἄλλον γλωσσικὸν τύπον, ἄνευ ἀλλοιώσεως τῆς σημασίας των ἢ τῆς ἀπηχήσεως αὐτῶν.

Κατὰ ταῦτα· καὶ πολλαὶ λέξεις καὶ ἔννοιαι πρέπει νὰ παραμείνουν ἀμετάφραστοι εἰς τὴν μετάφρασιν τῆς Κ.Δ., καὶ πολλῶν καθαρευόντων γραμματικῶν τύπων ὑπάρχει θέσις εἰς τὴν ἀπλὴν —καὶ μὴ κατεσκευασμένην— δημοτικὴν γλῶσσαν. Καὶ οὐδεὶς λόγος ὑπάρχει, ὅ,τι δὲν ὑπερβαίνει τὴν δυνατότητα κατανόησεως τοῦ μέσου ἀναγνώστου, νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν ὁδοστρωτῆρα τῆς λεγομένης λαϊκῆς ἢ μητρικῆς γλώσσης.

Ἄλλ' ἔχομεν ἄρα γε συνειδητοποιήσει τί σημαίνει λ α ῖ κ ἢ γ λ ῶ σ σ α καὶ τί ἀντιπροσωπεύει ἡ μ η τ ρ ι κ ἢ γ λ ῶ σ σ α;

Λαός, ὑπὸ γενικὴν ἔννοιαν, σημαίνει τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ μιᾶς χώρας. Ἄλλ' ἡ λέξις χρησιμοποιεῖται καὶ ὑπὸ γεωγραφικὸν πολλάκις προσδιορισμόν, ἐνίοτε δὲ καὶ χρονικόν (πρβλ. «Ἑλληνικὸς λαός»), ἀλλὰ καὶ «Ἀθηναϊκὸς λαός», «Κρητικὸς λαός» κλπ. Συνήθως δὲ νοεῖται μόνον ὁ σημερινὸς λαός, καὶ ὅχι τῶν παρωχημένων γενεῶν). Ἄλλὰ δὲν πρόκειται μόνον περὶ αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ γλωσσικοῦ πεδίου, ὅταν λέγωμεν λ α ὀ ς δὲν ἐννοοῦμεν ὁλόκληρον τὸν λαόν, ἀλλὰ μόνον τοὺς ὀλιγογραμμάτους —ἂν μὴ τοὺς ἀγραμμάτους. Ἡ μειονοψηφία αὕτη συνεχῶς ἐλαττοῦται. Εἶναι τάχα ἀνάγκη νὰ τὴν αὐξήσωμεν ἀγόμενοι εἰς τὸ γλωσσικὸν ἐπίπεδον τῶν ἀγραμμάτων, ἀντὶ νὰ βοηθήσωμεν νὰ ὑψωθῇ ἡ γλωσσικὴ στάθμη ἐκείνων;

Ἐπειτα, περὶ ποίας λ α ῖ κ ἢ γ λ ῶ σ σ α γλώσσης ὁμιλοῦμεν, ὅταν τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα ποικίλλῃ αἰσθητῶς ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, μέχρις ἀσυνεννοησίας πολλάκις; Τὸ ἀδιέξοδον τοῦτο, τῆς πολυμορφίας τῆς λαϊκῆς γλώσσης (καὶ προφορᾶς) κατὰ τόπους, ὠδήγησε τοὺς δημοτικιστὰς εἰς ἀναγκαστικὴν ἐπιλογὴν κάποιου μέσου ὅρου κοινῶς παραδεκτῆς λαϊκῆς γλώσσης. Οὕτως ὁ πυρὴν τῆς κοινῆς δημοτικῆς ἀπετελέσθη ἀπὸ τὰ ἰδιώματα τῆς Πελοποννήσου κυρίως (πλὴν Μάνης καὶ Τσακωνιάς). Αὕτη εἶναι ἡ βᾶσις τῆς γραφομένης δη-

μοτικῆς, ὡς γλώσσης ἤδη τῶν μεγάλων ἀστικῶν κέντρων. Ἡ δὲ εὐρυτέρα λαϊκὴ γλῶσσα (ἡ «ἀγροτικὴ λαϊκὴ», ἡ γλῶσσα τοῦ λαοῦ τῆς ὑπαίθρου) παραμένει διεσπασμένη εἰς ιδιώματα (βλ. «Ἐθνικὴ γλῶσσα», ἔκδ. ἀριθ. 1, Ἀρχηγείου ἐνόπλων δυνάμεων, Ἀθῆναι 1973).

Ἀποδεικνύεται οὕτως, ὅτι ἡ δημοτικὴ δὲν εἶναι κυρίως εἰπεῖν γλῶσσα. «Εἶναι περιορισμέναι ἀποκλίσεις τύπων τῆς μιᾶς καὶ μόνης ἑλληνικῆς γλώσσης, ποὺ ἔχει ὕφος καθημερινό, μάγκικο, «ρεμπέτικο», σοβαρό, ἐκκλησιαστικόν, ρητορικόν, ποιητικόν. Εἶναι κλάδος τοῦ δένδρου, δὲν εἶναι δένδρον. Εἶναι μέλος σώματος, δὲν εἶναι σῶμα. Καὶ τὸ μητροδίδακτον = δημοτικὸν ἰδίωμα δὲν εἶναι ἓνα. Εἶναι πλῆθος: ποντιακόν, κρητικόν [Θρακικόν, Χιακόν, Ζακυνθινόν]... "Ὅταν θέλει τις νὰ δημιουργήσῃ δημοτικὴν γλῶσσαν, κάμνει αὐτὴν τὴν νοθεῖαν, ποὺ κάμνουν σήμερον τὰ Σκόπια ποὺ θέλουν διὰ πλαστῶν λογοτεχνημάτων νὰ ἀναπτύξουν εἰς γλῶσσαν τὸ μακεδονικὸν ἑλληνο-άλβανο-σλαβικὸν ἰδίωμα τῶν 500 λέξεων τῆς στοιχειώδους συνεννοήσεως» (Π. Γεωργούντζου, «Ἐκπαιδευτικὰ σημειώματα», Περιοδικὸν Πλάτων, τ. ΛΖ', 1985, σελ. 315-316.). Κατὰ κανόνα δὲ «ἡ μητροδίδακτος λαϊκὴ γλῶσσα μεταχειρίζεται 500 λέξεις» (αὐτόθι, σελ. 318). Ἐλάχιστος βεβαίως ὀπισμός διὰ τὸν ἄθλον τῆς μεταφράσεως τῆς Κ.Δ. εἰς τὴν «μητρικὴν γλῶσσαν».

Ἀλλὰ θὰ κατακλείσωμεν τὴν γλωσσικὴν πλευρὰν τῆς μεταφράσεως μὲ δύο ἀκόμη ἐπισημάνσεις.

Διὰ τὴν τιμὴν τῆς Ἐκκλησίας πρέπει νὰ μνημονευθῇ (διότι ἐλάχιστοι τὸ γνωρίζουν), ὅτι ὁ ἀείμνηστος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθηνῶν Δαμασκηνός, ὡς ἀντιβασιλεὺς, ἐπέστρεψεν ἀνυπόγραφον τὸν ὑποβληθέντα εἰς αὐτὸν πρὸς κύρωσιν δόλιον νόμον, περὶ (δῆθεν) ἰσοτιμίας τῆς δημοτικῆς γλώσσης πρὸς τὴν καθαρῆς εἰς τὸ σχολεῖον, ἀντιληφθεὶς παγίδα τῶν κακοβούλων εἰσηγητῶν καὶ ἐκτελεστῶν τῆς (ὀρθῆς κατὰ βάσιν) προτάσεως ταύτης, ὅπισθεν τῆς ὁποίας ἐκρύπτετο ὑπούλως ἡ ἐπιβολὴ τῆς δημοτικῆς καὶ τελεία κατάργησις τῆς καθαρῆς (1945).

Τὸν αὐτὸν σκόπελον παρέκαμψε —πρὸς τιμὴν του— μετὰ πενταετίαν (1950), ὡς ὑπουργὸς Παιδείας, ὁ Γεώργιος Παπανδρέου, ἀντιτάξας εἰς τοὺς προτείναντας τὴν γλωσσικὴν μεταρρύθμισιν ἀνωτέρους ὑπαλλήλους τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας τὰ ἐξῆς ἐπιγραμματικά: «Τῆς Πατρίδος ἀγωνιζομένης περὶ ὑπάρξεως, οἱ ὑπάλληλοι τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας ὀφείλουν νὰ ἔχουν πίστιν εἰς τὰ ἰδανικά της. "Ὅσοι δὲν πιστεύουν εἰς τὰ ἰδανικά αὐτὰ δικαιοῦνται μὲν νὰ διατηρήσουν τὰς ἰδέας των, δὲν δύνανται ὅμως νὰ διατηρήσουν τὰς θέσεις των». Ἡ δῆλωσις ὑπῆρξε κεραυνός, παρατηρεῖ ὁ Π. Γεωργούντζος (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 314). Παραπέμπει δὲ ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τὸν πατριάρχην τῆς δημοτικῆς Μανώλην Τριανταφυλλίδην [Προλεγόμενα τῆς Γραμματικῆς· ἔκδ. ΟΕΣΒ, 1941, σελ. ιη'], ὅστις γράφει τὰ ἐξῆς ἀξιοπρόσεκτα:

«Ἐπιθυμοῦμε νὰ δώσουμε στὴ νέα μας γλῶσσα ὀρθογραφία διδάξιμη, μὲ σύστημα ἀπλοποιημένο. Ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος θέλομε μαζὶ καὶ κάτι ἄλλο: νὰ μὴν ξεμακρύνωμε ἀπὸ τὴν ἀρχαία ὀρθογραφία, τὸν ἱστορισμὸ τῆς καὶ τὴ γραπτὴ ἀπόδοσιν τῶν λέξεων, ὅπως τὰ διατηρεῖ ἡ καθαρὸν οὐσα, ποὺ ἔχει ἀκόμη τόση θέσι μέσα στὴν ἐλληνικὴ κοινωνία». Καὶ πρωτίστως εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰς ἀφορώσας εἰς αὐτὴν ἐκδόσεις, προσθέτομεν ἡμεῖς.

Ἀκουέτωσαν ταῦτα οἱ φίλοι Μεταφρασταί. Καὶ ἡ Βιβλικὴ Ἑταιρεία.

*

III. Ἡ μεταφραστικὴ μέθοδος τῆς «ἐννοιολογικῆς ἀντιστοιχίας».

Παραλείπομεν ἐνταῦθα τὸν σχολιασμὸν περὶ τῆς ἀσυμφωνίας —καὶ μὴ «ἀντιστοιχίας»— τῆς μεταφράσεως πρὸς τὸ παραλλήλως παρατιθέμενον πρωτότυπον κείμενον, ἐφ' ὅσον ἡ μὲν μετάφρασις «ἔγινε μὲ βάση τὴ διεθνῶς καθιερωμένη κριτικὴ ἔκδοσις τοῦ κειμένου τῆς Κ.Δ.», ἐνῶ «στὴ δίγλωσση (sic) ἔκδοσις παρατίθεται τὸ καθιερωμένο ἐκκλησιαστικὸν κείμενον τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς πρὸ οἰκεῖο στὸν "Ἑλληνα ἀναγνώστη" (βλ. Πρόλογον τῶν μεταφραστῶν).

Δεχόμεθα τὴν διαβεβαίωσιν αὐτῶν, ὅτι εἰς νεωτέραν ἔκδοσιν θὰ ἀποκατασταθῇ ἡ ἀντιστοιχία πρωτοτύπου κειμένου καὶ μεταφράσεως. Καὶ δὴ χαιρετίζομεν τὴν ἐκ μέρους των παραδοχὴν τῆς γενομένης ὀρθῆς ὑποδείξεως, ὡς ἀπαρχὴν εὐκαιρίας «συνεργασίας» ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι.

Θὰ ἐκτείνωμεν ὅμως τὸν λόγον ἐν σχέσει πρὸς τὴν μετ' ἐγκαυχήσεως προβαλλομένην μεταφραστικὴν μέθοδον, κατὰ τὴν ὁποίαν «οἱ μεταφραστὲς ἀκολούθησαν, ὡς ἓνα βαθμὸν, τὴν ἐννοιολογικὴ ἀντιστοιχία, κυρίως στὰ διδακτικὰ κείμενα (Ἐπιστολές). Ἀπέδωσαν δηλ. τὸ νόημα τοῦ κειμένου μὲ τὸ ἀντίστοιχο στὴ σημερινὴ ζωὴ καὶ γλῶσσα νόημα». Καὶ θεωροῦν, ὅτι «ἐτσι ἐξασφαλίζεται περισσότερη πιστότητα στὸ ἀρχικὸν κείμενον καὶ μεγαλύτερη ζωντάνια στὴν ἀπόδοσιν» (Πρόλογος).

Ἰδωμεν.

α) Εἶναι περίεργον ὅτι οἱ μεταφρασταί, ἀντικρούοντες τὴν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐπὶκρισιν τῶν ἄλλως φρονούντων (τοῦ Σεβ. Νικοπόλεως κ. Μελετίου), ἰσχυρίζονται ὅτι δῆθεν «ἡ ἐννοιολογικὴ ἀντιστοιχία δὲν εἶναι ἐρμηνεία τῆς Κ.Δ., ἀλλὰ μέθοδος ἀποδόσεως τοῦ σημασινομένου ἀπὸ τὸ κείμενον νοήματος μὲ κατανοητοὺς ἀπὸ τὸ σύγχρονον ἀναγνώστη ὅρους, δηλ. προϋποθέτει τὴν ἐρμηνείαν».

Καὶ ποία λοιπὸν ἡ σπουδαία διαφορὰ, κ. κ. Μεταφρασταί, μεταξὺ τῆς ἐρμηνείας τοῦ κειμένου καὶ τῆς «ἀποδόσεως τοῦ σημασινομένου» μὲ προϋποτιθεμένην ἐρμηνείαν; Ὅταν π.χ. μεταφράζετε τὸ «μακάριοι οἱ πραεῖς» ὡς

«μακάριοι ὅσοι ἀπεχθάνονται τῇ βίᾳ», δὲν εἰσάγετε ἰδικὴν σας ἐρμηνείαν, καὶ δὴ σφοδρῶς ἀντιλεγομένην; Ἡ τί περισσότερον θὰ ἔλεγεν ἡ «ἐρμηνεία» σας περὶ τοῦ «μακάριοι οἱ πενθοῦντες», πέρα αὐτοῦ ποῦ ἤδη θεωρεῖτε «σημαινόμενον» («μακάριοι ὅσοι θλίβονται γιὰ τὸ κακὸ ποῦ κυριαρχεῖ στὸν κόσμον»);

Μά, ἂν δὲν κάνετε ἐρμηνείαν, τότε ἡ μετάφρασίς σας δὲν ἔχει κανένα ἔρεισμα, ἀφοῦ δὲν εἶναι κἂν «μετά-φρασις», ἀλλ' ὑποκειμενικὴ καὶ ἀμφισβητήσιμος «ἀπόδοσις τοῦ σημαιομένου». Εὐτυχῶς —διὰ σᾶς— ἐπεμβαίνετε ἐρμηνευτικῶς εἰς τὸ κείμενον, ἄλλοτε μὲν ὀρθῶς καὶ ὀρθοδόξως καὶ ἄλλοτε κατὰ τὴν ἰδικὴν σας ἀποψιν — αὐθαίρετον ἢ μὴ, δὲν ἔχει ἐδῶ σημασίαν· γεγονὸς εἶναι ὅτι ἐρμηνεύετε, δὲν μεταφράζετε.

β) Ἐνίστε (σπανίως βέβαια) δικαιώνεται ἡ εὐλογος ἐγκαύχησις τῶν μεταφραστῶν, «ὅτι ὄχι μόνον ἀπὸ ὀρθοδόξους κύκλους (λυπηρόν), ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους προτεσταντικούς τῆς χώρας μας διατυπώθηκαν οἱ ἴδιες περίπου ἐπικρίσεις. Οἱ τελευταῖοι βρίσκουν τὴν μετάφραση πολὺ Ὀρθόδοξη γιὰ νὰ τὴ δεχθοῦν (τιμητικόν)».

Θὰ ἦτο ἰδιαίτερος εὐχάριστον δι' ἡμᾶς, ἀντὶ δυσμενῶν σχολίων καὶ ἐπικρίσεων, νὰ μᾶς ἐδίδετο ἡ χαρὰ νὰ ἐπευλογήσωμεν ἀνεπιφυλάκτως τὴν ἐργασίαν ταύτην, ἐὰν ἦτο ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους ὀρθόδοξος.

Ἀλλά, πῶς νὰ γίνη; Εἶναι ἐξώφθαλμος ἡ ἀνορθόδοξος ἀπόκλισις τῆς «μεταφράσεως»(;) (π.χ. τὸ «εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται» μεταφράζεται «ἅποιοις ὀρέγεται διοικητικὸ ἀξίωμα»)(1) Καὶ περαιτέρω τοὺς «πρεσβυτέρους» ἡ μετάφρασις δὲν διαφοροποιεῖ ἀπὸ τοὺς γεροντοτέρους. Οὔτε κἂν εἰς τὸ «γλωσσάριον» δὲν μνημονεύονται ὡς λειτουργοὶ —εἰ μὴ ἀπλῶς διοικητικὰ ὄργανα— τῆς Ἐκκλησίας).

Ποῦ εἶναι ἡ ὀρθόδοξος χροιά; Εἶναι σαφὴς ἡ ὑποχώρησις εἰς ἀπαιτήσεις τρίτων, νὰ εἶναι δογματικῶς ἄχρους ἡ μετάφρασις. Καὶ εἴθε νὰ ἦτο μόνον ἄχρους (ἀπλῇ «μετά-φρασις»). Ἀλλ' ἦτο ἀνάγκη νὰ ὑπάρχουν καὶ ἐμφανεῖς ἐτερόδοξοι ἀποκλίσεις ἐν ὀνόματι τῆς «ἐννοιολογικῆς ἀντιστοιχίας»; (βλ. Μ.θ. 18,18· ὑπόσημ. εἰς τὸ «ὅσα ἐὰν δῆσητε... καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς», μεταφραζόμενον «ὅσα ἀπαγορεύσετε... καὶ ὅσα ἐπιτρέψετε πάνω στὴ γῆ...»). Σὲ τέτοια κρίσιμα σημεῖα εὐρέθη θέσις διὰ τὴν ἐξαίρεσιν («ὡς ἓνα βαθμὸν») ἀπὸ τὴν ἐννοιολογικὴ ἀντιστοιχία, ὥστε, οὔτε εἰς τὸ κύριον σῶμα τῆς μετάφρασεως οὔτε κἂν εἰς τὴν ὑπόσημείωσιν, τὰ «λύσητε καὶ δῆσητε» νὰ σημάνουν ρητὴν συγχώρησιν ἢ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν καὶ ἔνδειξιν περὶ τοῦ μυστηρίου τῆς ἰ. ἐξομολογήσεως. Ποῦ εἶναι ἐδῶ ἡ «ἀπόδοσις τοῦ σημαιομένου» καὶ ἡ προϋπόθεσις τῆς (ὀρθοδόξου, ἐπιμένομεν) ἐρμηνείας; Ἀμετάφραστα ἐδῶ τὰ «λύσετε» καὶ «ἀδέσετε». Καὶ αὐτὸ λέγεται συνέπεια ἢ καὶ τυπικὴ ἀντιστοιχία («ὡς ἓνα βαθμὸν»).

Ἐπειτα, τί εἶδους ἐρμηνεία εἶναι αὐτὴ τῆς λέξεως *σ α τ α ν ᾱ ς*, ὅτι

σημαίνει απλῶς κατήγορος!; Ούτε ἡ ἐβραϊκὴ προέλευσις τῆς λέξεως, οὔτε ἡ ἀραμαϊκὴ ἀπόδοσις αὐτῆς ἔχει τοιαύτην ἔννοιαν. Καλλίτερα ἂς ἔμεινε καὶ αὐτὴ ἡ λέξις ἀμετάφραστος. Ποῖος ἔχει ἀνάγκη νὰ τοῦ ἐξηγήσουν ὅτι ὁ σατανᾶς εἶναι «ὁ ἀντίδικος ἡμῶν διάβολος»; (Α' Πέτρ. 5,8).

γ) Οἱ μεταφρασταὶ ἐπικαλοῦνται ὡς εὐσημα τὰς ἐπικρίσεις τῶν ἐτεροδόξων. Δὲν εἶναι ὅμως ὁ λ α ι αὶ ἐπικρίσεις τῶν ἀδικαιολόγητοι. Δεδομένης δὲ τῆς ἐνδελεχοῦς ὑπ' αὐτῶν διερευνήσεως τῆς Κ.Δ. (ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτῶν πρῶσιμα βεβαίως), θὰ πρέπει νὰ τύχουν τῆς δεούσης προσοχῆς ὠρισμένα σχόλια αὐτῶν.

Κατ' ἀρχὴν ἐπροβληματίσθησαν, «κατὰ πόσον ἔμεινε πιστὴ (ἡ μετάφρασις) στὰ νοήματα τοῦ πρωτοτύπου κειμένου, ποιῆς ἀλλοιώσεις, ὑπερβάσεις κλπ. ἔλαβαν χώρα». Καὶ ἔσπευσαν νὰ δηλώσουν ὅτι «ἀπὸ μιᾶ γρήγορη καὶ πρόχειρη ματιὰ δὲν φαίνεται νὰ μποροῦμε νὰ μιλήσουμε γιὰ «ἐπιτυχημένη» μετάφραση» (Περιοδικὸν «Σάλπισμα». Μαρτ.-Ἀπρὶλ. 1985, σελ. 51-52).

Δυστυχῶς δὲν φαίνεται νὰ ἔχουν ἄδικον.

Εἰδικώτερα, περὶ τῆς μεθόδου τῆς «ἐννοιολογικῆς ἀντιστοιχίας» ἐπισημαίνονται τὰ ἐξῆς ὀρθά. «Οἱ μεταφραστὲς, ὑποχρεωμένοι ἀπὸ τὴ μέθοδο ποὺ ἔβαλαν σὰν ἀρχὴ τῆς δουλειᾶς τους, τὴν «ἐννοιολογικὴ ἀντιστοιχία», καὶ στὴν προσπάθειά τους νὰ κάνουν τὸ κείμενο πρὸς κατανοητὸ στὸν ἀπλὸ ἀναγνώστη, προσθέτουν ἢ ἀφαιροῦν σ' αὐτό, διατυπώνοντας τὴ δική τους ἀποψη γιὰ τὴν ἔννοια τοῦ κάθε χωρίου» («Οἱ αἱ ὑπογραμμίσεις ἡμέτεροι).

» Ἡ ὑπόδειξη (τῶν «παραποιήσεων») δὲν εἶναι καὶ τόσο εὐκολη, γιατί οἱ παραποιήσεις δὲν εἶναι ὀρισμένες καὶ προσδιορίσιμες. Εἶναι ὅλο τὸ μεταφρασμένο ὕλικὸ ποὺ πάσχει. Φταίει ἡ μέθοδος ποὺ ἀκολοῦθῇ ἦτοκε... ἔδωσε μιὰ μετάφραση παραποιημένη σχεδὸν στὸ σύνολό της».

» Οὔτε ἡ Βιβλικὴ Ἑταιρεία, οὔτε κανένας ἄλλος, δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ δώσει διαφορετικὸ τὸ λόγὸ τοῦ Θεοῦ, γιατί τότε παύει νὰ ᾖ αἱ λόγος Θεοῦ».

» Ἡ ὑποχρέωση τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας εἶναι νὰ δώσει γνήσιο τὸ λόγὸ τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτούσιο, χωρὶς ἐρμηνευτικὰ παρεμβάσεις ποὺ ἐνέχουν πάντα τὸν κίνδυνον νὰ δώσουν, γιὰ τὸ λόγὸ τοῦ Θεοῦ, αὐτὸ ποὺ οἱ μεταφραστὲς νομίζουν ὅτι λέει τὸ κείμενο».

» Ἡ μόνη σωστὴ μέθοδος θὰ ἦταν αὐτὴ ποὺ περιφρονήθηκε, ἡ παλιὰ δηλ. τυπικὴ ἀντιστοιχία, μετάφραση κατὰ λέξην. Κάνουν ἐν τούτοις τὴν παραχώρησιν νὰ δεχθῶν «τοῦλάχιστον νὰ

τοῦ τὸ δείξει ἡ Ἐκκλησία τοῦ (στὸν ἀναγνώστη) ποιά νοήματα κρύβονται στὸ λόγο τοῦ Θεοῦ».

» Κάθε ἄλλη θέση ποὺ ὑποκρύπτει προσπάθεια τοῦ μεταφραστῆ νὰ ὑποβάλει δικές του ἀπόψεις καὶ θέσεις στὸ μεταφραζόμενο κείμενο, εἶναι ἐκ τῶν πραγμάτων καταδικαστέα, γιατί δὲ δίνει τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ παράφραση ἢ καὶ διδασκαλία τοῦ μεταφραστῆ. Στὸ σφάλμα αὐτὸ ἔπescε ἡ Βιβλικὴ Ἑταιρεία καὶ οἱ μεταφραστές» (ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 52).

Εἶναι φανερόν ὅτι συμπίπτουν ἐν προκειμένῳ αἱ ὡς ἄνω παρατηρήσεις τῶν ἑτεροδόξων (προτεσταντῶν) πρὸς τὰς ἀπὸ ὀρθοδόξου πλευρᾶς ἐπισημανθείσας.

δ) Δὲν δεχόμεθα βεβαίως οἱ ὀρθόδοξοι τὴν κατὰ λέξιν θεοπνευστίαν τῶν Γραφῶν. Ὅπως δὲ ὅμως αἱ λέξεις τοῦ πρωτοτύπου κειμένου (παρ' ὅλας τὰς ἐπισημαινομένας εἰς τὸ κριτικὸν κείμενον διαφορὰς τῶν κωδίκων) εἶναι περισπούδαστοι. Καὶ ἡ μετάφρασις των εἶναι πολὺ λεπτὸν ἐγγεῖρημα. Ἡ μέθοδος τῆς τυπικῆς ἀντιστοιχίας εἶναι, διὰ τοῦτο, ἀσφαλεστέρα. Σέβεται τὸ ἱερὸν κείμενον. Καὶ καλεῖται νὰ μεταφέρῃ «μετὰ φόβου Θεοῦ» λέξεις καὶ φράσεις εἰς τὴν σύγχρονον γλῶσσαν, χωρὶς ἐλευθερίαν καὶ δυνατότητα ἄλλης ἐπιλογῆς, εἰ μὴ ἐκείνης ποὺ δὲν ἀπέχει ἀπὸ τὸ πρωτότυπον. Ἄλλως ὑπάρχει διαφοροποιήσις. Ἄλλα λέγει τὸ πρωτότυπον καὶ ἄλλα ἐνδεχομένως ἡ μετάφρασις.

Εἶναι παρακεκινδυνευμένη ἡ μέθοδος τῆς ἐννοιολογικῆς ἀντιστοιχίας. Ἀφήνει πολλὰ περιθώρια εἰς τὸν μεταφραστὴν, προκειμένου νὰ «ἀποδώσει τὸ νόημα τοῦ κειμένου μὲ τὸ ἀντίστοιχο στὴ σημερινὴ ζωὴ καὶ γλῶσσα νόημα». Θὰ ἐπηρεασθῇ οὗτος ὅπως δὲ ὅποτε ἀπὸ παράγοντας προσωπικοὺς (ὑποκειμενικὰς ἀπόψεις καὶ ἐκτιμήσεις, τὸ ἰδεολογικὸν τοῦ ὑπόβαθρον, καὶ ἄλλους ἴσως στόχους καὶ προθέσεις του), ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον καὶ τὸ μέτρον τῆς χρησιμοποίησεως τῆς μεθόδου ταύτης (πρβλ. τὸ «ὡς ἓνα βαθμὸν» ποὺ δηλώνουν οἱ μεταφρασταὶ μας).

Ὅτι αὐτοὶ οἱ κίνδυνοι εἶναι ὑπαρκτοὶ ἔπεσημάνθη ἤδη ἐκ τοῦ οἰκείου τῶν μεταφραστῶν περιβάλλοντος. Πρόσφατος δὲ εἶναι ἡ δημοσίευσις δύο συναφῶν μελετῶν, ὑπὸ συναδέλφων τῶν «ἐξ» μεταφραστῶν (ἦτοι ὑπὸ τῶν κ.κ. Θεοδ. Ζήση καὶ Ἀθαν. Ἀγγελουπόλου), καταμαρτυρούντων τοῦ μὲν διαφαινομένην πολιτικοποίησιν ἀπόψεων ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ, τοῦ δὲ εὐσεβιστικὰ (παρεκκλησιαστικὰ-ὀργανωσιακὰ) κίνητρα ἐν τῇ θεολογίᾳ. (Βλ. τὰς μελέτας ταύτας εἰς Τιμητικὸν Τόμον «Ἐνὶ Ἰακώβῳ Ἀρχιεπισκόπῳ», σελ. 471 ἐ. καὶ 589 ἐ.), ἀντιστοίχως, ὑπὸ τοὺς τίτλους: «Ἡ Ἑλλαδικὴ Θεολογία» καὶ «Σελίδες Ἐκκλησ. Ἱστορίας»)*.

* Ρητῶς καὶ ἀνεπιφυλάκτως, ἐν τῇ α' μελέτῃ, τῆς πολιτικοποιημένης μερίδος

Διὰ πάντα ταῦτα προσφέρεται πρὸς παραποίησιν τῆς ἐννοίας ἡ ὑπὸ κρίσιν μέθοδος τῆς ἐννοιολογικῆς ἀντιστοιχίας, ἐὰν τὰ ὑπαινισσόμενα κίνητρα, καὶ ἐπ' ἐλάχιστον, ἀνταποκρίνονται εἰς τὴν πραγματικότητα. Ὑπὸ τοιαύτας μάλιστα συνθήκας ἡ ἀλλοίωσις τῶν ἐννοιῶν τοῦ ἱεροῦ κειμένου εἶναι ἀναπόφευκτος. Καὶ ἡ ἐκδηλος διαφοροποιήσις τῆς Κ.Δ. ἀπὸ τοιούτων «παραλλήλων» μεταφράσεων συνιστᾷ ἐμφανὲς ὀξύμωρον. Πῶς εἶναι «παραλλήλα» τὰ ἀνόμοια; Ἡ δὲ ἄντιστοιχία ὑπάρχει πολλάκις μόνον κατ' εὐφημισμὸν.

Ἡμεῖς δὲν υἱοθετοῦμεν τὴν ὑπόνοιαν ὅτι «καὶ μόνο τὸ γεγονός ὅτι χρησιμοποιοῦντο δύο κείμενα (τὸ κριτικὸ καὶ τὸ «παραδεδεγμένον») ἐναλλάξ, καὶ ὅτι χρησιμοποιοῦντο καὶ οἱ δύο μεταφραστικὲς μέθοδοι (ἡ ἐννοιολογικὴ ἀντιστοιχία, κυρίως στὶς Ἑπιστολές), καὶ μάλιστα μὲ ἐλεύθερη ἐπιλογὴ συνδυασμοῦ κειμένου καὶ μεθόδου, κάνει φανερό τὸ κριτήριον τῆς μετάφρασης» (Σάλπισμα· ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 57). Διότι ἀδυνατοῦμεν νὰ πιστεύσωμεν τὴν εἰσχώρησιν ἄλλων κριτηρίων πλὴν τῶν καθαρῶς μεταφραστικῶν.

Συμμεριζόμεθα ὅμως τὴν ἄποψιν ὅτι δὲν πρόκειται διὰ μετάφρασιν ἀλλὰ δι' ἐρμηνείαν, ἐν πολλοῖς δὲ ὅχι εὐστοχον.

ε) Πρὸς ἱστορικὴν δικαίωσιν τῆς μεθόδου τῆς ἐννοιολογικῆς ἀντιστοιχίας, ὑποστηρίζεται ὑπὸ τινων ὅτι ἐχρησιμοποιήθη αὕτη ὑπὸ τῶν Ἑβραίων, κατὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν μετάφρασιν τῆς Π.Δ. Οὕτω δ' ἐξηγοῦνται κατ' αὐτοὺς ἱκαναὶ διαφοραὶ ταύτης ἐκ τοῦ πρωτοτύπου Ἑβραϊκοῦ κειμένου. Δὲν εἶναι ὅμως τόσον ἀπλᾶ τὰ πράγματα. Καὶ ὑπ' ἄλλων σοβαρῶς ἀντιλέγονται. (Πρβλ. Πρόλογον τῆς ἐκδόσεως Septuaginta, τῆς Βιβλικῆς Ἑταιρείας, ὑπὸ Α. Rahlf's, Ἱστορία τοῦ Κειμένου τῶν Ο', σελ. XV).

Συγκεκριμένως παρατηρεῖται ὑπὸ τῶν σχολιαστῶν ὅτι «τὴν ἀρχὴν τῆς κατὰ λέξιν μετάφρασης δὲν τὴν εἶχαν ἀκολουθήσει οἱ Ο', γι' αὐτὸ καὶ ἡ μετάφρασή τους θεωρεῖται ὡς ἐκδηλὰ ἐλεύθερη» (αὐτόθι). Τὸ «ἐκδηλὰ ἐλεύθερη» ταυτίζεται ὑπὸ μελετητῶν τῆς βίβλου μὲ τὴν «ἐννοιολογικὴν ἀντιστοιχίαν», ὡς πλεονέκτημα κατὰ τοὺς μὲν, μειονέκτημα κατὰ τοὺς δέ.

Γίνεται δὲ παραδεκτὸν ἐκατέρωθεν «ὅτι ἡ μετάφραση ἐκείνη ἦταν ἐπιδεικτικὴ ἐπιφυλάξεων (λ.χ. ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους — καὶ ἦταν φυσικὸ, ἀφοῦ τὴν χρησιμοποιοῦσαν οἱ χριστιανοὶ στὴν ἀπολογητικὴν τους γιὰ τὸν ἀποδείξουν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦταν ὁ Μεσσίας). Ἀκόμα ἦταν ἐπιδεικτικὴ ἀναθεωρήσεων (ἀπὸ τὸν Ὠριγένη, τὸν Λουκιανὸν ... τὸν Ἡσύχιον) καὶ διορθώσεων (ἀπὸ τὸν Θεοδο-

ἀναφέρεται «ἡ γέτης τῆς ὁ καθ' ἡγήτης Σ. Ἀγουρίδης» (σελ. 472), καὶ εἰς τὴν β' μελέτην ἐπισημαίνεται εἰς τὰς «Ὁργανώσεις» κάποια ἀνεξάρτητη θεολογικὴ γραμμὴ ποὺ «παρέκκλινε» ἀπὸ τὴν «Ὁρθόδοξον Παράδοξον» (σελ. 593, ὅπου καὶ ἐνδείξεις «Προτεσταντικῆ Πνοῆς»!).

τίωνα)... Μὲ ὅλη αὐτὴ τὴν ἱστορικὴ διαδικασία τῶν διορθώσεων καὶ τῶν ἀναθεωρήσεων [προστίθεται καὶ ἡ μετάφραση τοῦ Ἀκύλα, θεωρουμένη ἀπὸ τὸν Ὠριγένη, ὡς «ἐπιτυχέστερη ἀπόδοση τοῦ πρωτοτύπου»] πλουτίσθηκε μὲ τὴ γνώση ὧν αὐτῶν τῶν λογίων καὶ πέρασε σ' ἐμᾶς ἐνισχυμένη, βελτιωμένη καὶ βιώσιμη. Αὐτὸ κανεῖς δὲν τὸ ἀμφισβητεῖ». (Λεπτομερείας βλ. ἐνθ' ἄνωτ., σελ. XV-XXI). Ἀμφισβητεῖται ὅμως ἀμοιβαίως, ἐὰν —ὅπως ὑποστηρίζει ἡ μία πλευρὰ— «ὅλες αὐτὲς οἱ ἐπεμβάσεις... εἶχαν κατ' ἀνάγκη στόχο τὴν κατάργηση τῶν στοιχείων τῆς νοηματικῆς ἀντιστοιχίας ποὺ περιεῖχε ἡ μετάφραση τῶν Ο'» ἢ ὅχι —ὅπως δέχεται ἡ ἐτέρα— ἐφ' ὅσον μάλιστα «ἀκολουθήθηκε (μόνον) μερικὲς φορὲς ἀπὸ τοὺς Ἑβδομήκοντα» ἡ τοιαύτη ἀρχὴ τῆς νοηματικῆς ἀντιστοιχίας» (βλ. σχετ. «συζήτησιν — ὅχι διαμάχην» ἐν Περιόδ. Σάλπισμα· φφ. Ἰαν-Φεβ. 1986, σελ. 27-31 καὶ Ἀπριλ.-Μαΐου 1986, σελ. 109-111).

Σημειοῦται ὅτι ἡ «συζήτησις» αὕτη γίνεται, μὲ ἀντικείμενον τὴν ὑπὸ κρίσιν νέαν μετάφρασιν τῆς Κ.Δ., καὶ εἰδικώτερον τὴν προκριθεῖσαν μεταφραστικὴν μέθοδον.

Καὶ περὶ μὲν τῆς ἐν λόγῳ μεταφράσεως ὁ εἷς τῶν συζητητῶν ἀποφαίνεται ἐν τέλει, ὅτι «τὸ ΞΑΝΑΧΥΣΙΜΟ τοῦ ὕλικου τῆς Νέας Μεταφράσεως τῆς Κ.Δ., σὲ καλὸ ὅπως σωστά, ἐξακολουθεῖ ν' ἀποτελεῖ μιὰ ἀδήριτη ἀναγκαιότητα» (τὰ κεφαλαῖα ἰδικά του). Διὰ δὲ τὴν μεταφραστικὴν μέθοδον ὁ ἕτερος ἐπιλέγει —χάριν τῆς δικαίας κρίσεως— ὅτι εἶναι ἀντιεπισημονικὸν «νὰ παίρνομε μία μετάφραση ποὺ ἔχει γίνεαι μὲ βάση μία ὀρισμένη ἀρχὴ (λ.χ. τῆς νοηματικῆς ἀντιστοιχίας) καὶ νὰ τὴν κριτικάρουμε μὲ βάση μία ἄλλη ἀρχὴ (λ.χ. τῆς τυπικῆς ἀντιστοιχίας — κατὰ λέξιν μετάφρασης)».

Τοσαῦτα καὶ περὶ τῆς μεθόδου τῆς ἀρτιφανοῦς μεταφράσεως τῆς Κ.Δ.

IV. Παρερμηνεῖαι ἀδόκιμοι. Ἡ ἐνδεδειγμένη λύσις.

Ὑπεδείχθησαν ἤδη ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Συνδικτικῆς ἡμῶν Ἐπιτροπῆς ἱκαναὶ παρερμηνεῖαι χωρίων τῆς Κ.Δ., δι' ὧν ἔγραψαν καὶ ἐδημοσίευσαν τόσον ὁ Καθηγητὴς κ. Ἰω. Παναγόπουλος, ὅσον καὶ οἱ Σεβ. Μητροπολῖται Ἀλεξανδρουπόλεως κ. Ἀνθιμος καὶ Νικοπόλεως κ. Μελέτιος. Καὶ ἐπεχειρήθη «ἀνασκευὴ» τούτων ὑπὸ τῶν κ. κ. Μεταφραστῶν.

Δὲν θὰ συνεχίσωμεν καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα τὸν κατάλογον τῶν ἀδοκίμων «ἀποδόσεων τοῦ σημειομένου» καὶ ἄλλων χωρίων τῆς Κ.Δ., «ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός». Ἐπαφίεμεθα εἰς τὰς γενομένας παρατηρήσεις. Καὶ ἐπιφυλασσόμεθα μετὰ τῆς περὶ ἡμᾶς Ἐπιτροπῆς διὰ τὰ περαιτέρω.

Παρεμπιπτόντως ἔφερεν ἡμᾶς ἀνωτέρω ὁ λόγος εἰς τινα ἀπαράδεκτα σημεῖα τῆς μεταφράσεως. Θὰ εἶναι ὄχαρι διὰ τοὺς μεταφραστὰς νὰ «ἀνασκευά-

ζουν» συνεχῶς τὴν ἀτελεύτητον σειρὰν τῶν ὑποδεικνυομένων ἐσφαλμένων —ὡς ἡμεῖς ἐκδεχόμεθα— περιπτώσεων.

Δὲν ὑπεβλήθησαν ἄλλωστε, ἐξ ὧσων γνωρίζομεν, εἰς τὸν κόπον νὰ πράξουν τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τοὺς ὑπὸ τῶν ἐτεροδόξων ἀλιευθέντας μαργαρίτας. "Ισῶς διότι δὲν βαρύνει ἐν προκειμένῳ ἄλλο τι, εἰ μὴ ἡ προάσπισις τῆς ὀρθοδοξίας τῆς μεταφράσεως. 'Αλλ' ἔχει πάντως βαρύτητα τὸ πρᾶγμα διὰ τὴν Βιβλικὴν 'Εταιρείαν, τὴν ὁποίαν ὅπωςδῆποτε ὑπολογίζουν.

Διὰ τί λοιπὸν ἡ σιγὴ πρὸς ἐκείνην τὴν πλευράν;

Κατ' ἀνάγκην θὰ ἀντιμετωπίσουν καὶ τὰ ἐπίμαχα ἐκεῖνα σημεῖα, ἐάν, μετὰ τὴν ἀσκηθεῖσαν κριτικὴν καὶ ὑπὸ ὁμοφρόνων τῆς, ἐξακολουθήσῃ ἡ Βιβλικὴ 'Εταιρεία νὰ προωθῇ εἰς ἐπανεκδόσιν («βελτιωμένην» —ὡς ἓνα βαθμὸν) τὴν γενομένην μετάφρασιν. "Ισως ὅμως —ὡς εὐχόμεθα— ἐπικρατήσουν σκέψεις, καὶ ἀποφασισθῇ ἡ ἐξ ὑπαρχῆς ἀνασύνταξις τῆς μεταφράσεως, ὅποτε, μὲ τὴν κτηθεῖσαν ἐμπειρίαν, οἱ ἴδιοι μεταφρασταὶ θὰ πρέπει νὰ ἐπιστρατεύσουν τὰς καλλιτέρας πνευματικὰς δυνάμεις, τὰς ὁποίας ἀσφαλῶς διαθέτουν, διὰ νὰ προκύψῃ αἰσιον καὶ εὐκταῖον ἀποτέλεσμα: νέον κείμενον τῆς μεταφράσεως (διότι τὸ ὑπάρχον δὲν ἐπιδέχεται ἐμβαλωματικὰς ἐπιδιορθώσεις), ἄξιον καὶ τοῦ ὀνόματός καὶ τῆς θέσεως τῶν μεταφραστῶν καὶ τῆς περιωπῆς τῆς Βιβλικῆς 'Εταιρείας (διὰ τὴν ὁποίαν ἀποτελεῖ σταθερὰν ἐπιδιώξιν ἡ τελειότης καὶ εἰς αὐτὴν ἀθήτης ἡ προσφορὰ ἐλαττωματικῶν καὶ ἀμφισβητησίμων ἐκδόσεων).

'Ελπίζομεν ὅτι ὁ φερόμενος «ὑπερδογματικὸς» χαρακτὴρ τῆς 'Εταιρείας δὲν θὰ ὀδηγήσῃ αὐτὴν εἰς διαβρωτικὴν τάσιν στρεφόμενην κατὰ τῆς 'Ορθοδοξίας τοῦ 'Ελληνικοῦ λαοῦ.

Αἱ ἐλληνικαὶ αὐτῆς ἐκδόσεις ἀπευθύνονται κυρίως πρὸς "Ελλήνας καὶ πρὸς τοὺς «τῆς παιδείσεως τῆς ἡμετέρας μετέχοντας». Οἱ δὲ εὐαίσθητοι εἰς τὴν 'Ορθοδοξίαν των "Ελληνες δικαιοῦνται νὰ ἀναμένουν ἀπὸ τοὺς ἐργαζομένους διὰ τὴν διάδοσιν τοῦ ἀκραιφνοῦς λόγου τοῦ Θεοῦ ἀνόθευτον τὴν προσφορὰν των. Τὸ ἀνόθευτον δὲ τοῦτο ἐγνωρίζομεν ὅτι ἀποτελεῖ ἀρχὴν τῆς 'Εταιρείας. Καὶ δὲν νομίζομεν ὅτι θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ αὕτη νὰ ἀνησυχοῦμεν.

Οἱ δὲ πανεπιστημιακοὶ διδάσκαλοι, οἱ ἐπωμισθέντες τὴν εὐθύνην τῆς μεταφράσεως τῆς Κ.Δ. εἰς τὴν νεοελληνικὴν γλῶσσαν (διὰ τὴν νὰ τὴν λέγωμεν δημοτικὴν); θὰ διεκδικήσουν, εἰς νέαν προσπάθειαν, τὴν τιμὴν τὴν ἀνήκουσαν εἰς τοὺς γνησίους θεράποντας τῆς θεολογίας, μάλιστα τοὺς «ἀντλοῦντας ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου», τοῦ ἐν τῇ Θεῇ Γραφῇ ἀκαινοτομήτου λόγου τοῦ Θεοῦ, νὰ προσφέρουν εἰς τὸν 'Ορθόδοξον λαόν μας (διὰ τὸ ὅχι καὶ εἰς τὴν 'Ορθόδοξον 'Εκκλησίαν μας;) τὰς καλὰς καὶ τιμίας ὑπηρεσίας των, ὅπως κατ' ἀξίαν ἐμπρέπει αὐτοῖς καὶ ἀναμένεται παρὰ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων.